

UDK: 378.091.6:316.74(497.4Ljubljana)
doi:10.5379/urbani-izziv-2024-35-02-04

Prejeto: 11. 9. 2024
Sprejeto: 6. 11. 2024

Domen ŽALAC
Primož MEDVED

Tretji prostori na univerzah: centralni univerzitetni kampus Aškerčeva v Ljubljani

V članku so obravnavani večnamenski javni prostori na univerzah, imenovani tudi tretji prostori, s posebnim poudarkom na njihovi vlogi kot spodbujevalcev socialnih stikov in urbanističnega razvoja v akademskem okolju. Kot študija primera je analiziran kampus Univerze v Ljubljani na Aškerčevi cesti v Ljubljani, ki je trenutno v procesu celovite urbanistične prenove. Po določitvi vseh konkretnih tretjih prostorov v univerzitetnem kampusu sta avtorja opredelila, zakaj so ti prostori pomembni za deležnike (študente in profesorje), in predstavila njihove predloge za izboljšanje in nadgradnjo teh prostorov. Izsledki njune raziskave so pokazali, da so univerzitetni

prostori ključni za izvajanje učnih in družabnih aktivnosti, vendar so precejšnje omejitve z vidika oblikovanja in uporabe. Raziskava je pokazala, da študenti in zaposleni tretje prostore v kampusu in zunaj njega uporabljajo za učenje, delo, sprostitev ter druženje in druge neformalne aktivnosti ter da obstaja jasna potreba po bolj prilagodljivih, dostopnih in nekomercialnih prostorih v kampusu.

Ključne besede: univerzitetni kampus, javni prostori, tretji prostori, večnamenski prostori, urbanistični razvoj, Ljubljana

1 Uvod

V urbanizmu dolgo uveljavljeni model urejanja mest s coniranjem prostora glede na funkcije postaja čedalje bolj zastarel, namesto tega v ospredje čedalje bolj prihaja pristop mešane rabe (Mlinar, 2005: 32). Načrtovanje mešane rabe vključuje oblikovanje večfunkcionalnih prostorov za najrazličnejše namene. Tovrstni prostori spodbujajo lokalne socialne stike in delujejo kot mestni habitati, ki podpirajo raznovrstne oblike družbene organizacije (Brandt in Vejre, 2004). V univerzitetnem okolju se taki večnamenski prostori tesno skladajo z razvijajočimi se izobraževalnimi paradigmi, ki poudarjajo sodelovalno učenje, interdisciplinarne raziskave in delo, usmerjeno v skupnost (Harkavy in Puckett, 1994; Jang, 2020). Zato se univerzitetni kampusi gradijo za povezovanje najrazličnejših funkcij, od izobraževalnih (Shepherd idr., 2017), družabnih (Fernandez-Esquinas in Pinto, 2014) in rekreacijskih (Green in Gonsoulin, 1997) do trajnostnih (Tudorie idr., 2020) in celo komercialnih (Smith, 2004). Danes se čedalje bolj zavedamo potrebe po prilagodljivih prostorih, ki lahko hkrati zadostijo raznovrstnim potrebam mestne in akademske skupnosti (den Heijer in Magdaniel, 2018). V jedru novega razmišljanja je razumevanje, da sta fizična in družbena infrastruktura mest in univerz neločljivo povezani (Zupančič-Strojan, 1998: 75). Za to so potrebni večnamenski prostori, ki lahko brez težav zagotavljajo mešanico aktivnosti, interakcij in storitev. Tovrstni prostori delujejo kot vmesnik med univerzo in mestom, pri čemer se združujejo človeški, materialni in informacijski tokovi, in morajo biti zasnovani tako, da se z njimi univerzitetno okolje nemoteno vključuje v celotno zasnovo mesta (Dong idr., 2023).

V skladu s konceptom univerzitetnih večnamenskih prostorov so številni raziskovalci (npr. Whitchurch, 2018; Smith idr., 2021; Veles in Danaher, 2022) prevzeli izraz »tretji prostor« oziroma *thirdspace*, ki ga je uvedel Edward Soja (1996) ter označuje spreminjajoče se delo, vloge in prostore interakcije v univerzitetnem okolju. Tretji prostori omogočajo preobrazbene spremembe v akademskih praksah ter spodbujajo odprtost, kritično izmenjavo mnenj in raznovrstne poglede (Soja, 1996; Veles, 2024). Številni raziskovalci družbeno-prostorsko dinamiko univerz proučujejo v skladu s konceptom tretjih prostorov ali *third places*, ki ga je razvil Ray Oldenburg (1997). Po njegovi teoriji se tretji prostori razlikujejo od zasebnih prostorov posameznikovega doma in poklicnega okolja njegovega delovnega mesta. So javni prostori, namenjeni druženju in povezovanju. Oldenburg poleg tega predpostavlja, da tretji prostori, kot so kavarne, izboljšajo kakovost življenja, saj omogočajo počitek, druženje in čustveno razbremenitev. Kot ugotavljajo drugi raziskovalci (Lee in Houston, 2024), imajo tretji prostori na univerzah pozitiven psihološki vpliv na študente in učitelje.

Avtorja v članku obravnavata preobrazbeno vlogo tretjih prostorov na univerzah v mestnih okoljih, pri čemer proučujeta, kako ti hibridni prostori spodbujajo skupnostno vključevanje. Ti prostori so ključne povezave med akademskim svetom in mestom, saj pomagajo premostiti družbene in prostorske razlike, s čimer vplivajo na tako izobraževalne rezultate kot vitalnost mest. Avtorja sta se osredotočila na univerzitetni kampus na Aškerčevi cesti v Ljubljani, pri čemer sta proučila vpliv strateškega prostorskega oblikovanja na socialne in akademske interakcije. Na podlagi empiričnih in teoretičnih izsledkov v članku predstavita, kako lahko akademski prostori, ki so dobro povezani z lokalno skupnostjo, pomagajo ustvariti bolj povezane in odporne mestne krajine. Poleg tega ponudita uporabna priporočila za vodstva univerz, urbaniste in oblikovalce politik, ki si prizadevajo za razvoj vključujočih in prilagodljivih univerzitetnih kampusov.

2 Teoretično ozadje

Pri drugačnem zamišljanju tega, kako so prostori koristni skupnostim, Harvey (2001) navaja, da mora drugačna prostorska paradigma temeljiti na globokem razumevanju tega, kako družbene strukture oblikujejo kolektivno zavest in kako ta oblikuje njih. Teorija družbene produkcije prostora, ki jo je razvil Lefebvre (1991), navedeno dopolnjuje z razlago, kako različni družbeni sistemi, tudi akademske skupnosti, ustvarjajo različne prostorske oblike. Francoski filozof ugotavlja, da so mestni prostori v dialektičnem razmerju z družbenimi odnosi (Lefebvre, 1996), pri čemer mestnih prostorov ne obravnava kot pasivna ozadja, ampak kot dinamične udeležence družbenih procesov, ki oblikujejo in jih oblikujejo interakcije v njih (Lefebvre, 1991). Njegov koncept kraja je tesno povezan z doživljeno izkušnjo, strnjeno v konceptu doživljenega prostora, ki vključuje osebne, čustvene in simbolične razsežnosti prostora. To se ujema s širšim razumevanjem kraja kot prostora, ki mu človeške izkušnje dajejo pomen.

Soja Lefebvrov koncept doživljenega prostora nadgradi s konceptom tretjega prostora, ki združuje snovne in izkustvene razsežnosti družbenega obstoja. Sojev koncept tretjega prostora presega tradicionalne meje med javnim in zasebnim, med delom in prostim časom ter ustvarja hibridne prostore, ki omogočajo dinamične interakcije (Soja, 1996). Ta koncept je zlasti pomemben v kontekstu večnamenskih prostorov v sodobnih mestnih okoljih, kjer so univerze vključene v mestno tkivo, da bi spodbujale rast živahnih mestnih središč (Bugarič, 2009). Taki prostori, ki so dostopni tako akademski skupnosti kot javnosti, z najrazličnejšimi aktivnostmi spodbujajo občutek pripadnosti in sodelovanje. Z združevanjem univerzitetnih in skupnostnih prostorov ta območja omogočajo aktivno izmenjavo idej in skupnostno vključevanje, s čimer bogatijo tako akademsko kot mestno življenje (Healey, 2008).

Sojev (1996) koncept tretjih prostorov in drugi koncepti večfunkcionalnih ali hibridnih prostorov vključujejo podobno dinamiko izmenjave in sodelovanja med ljudmi raznovrstnih poklicev, izobrazbe in izkušenj kot Oldenburgov koncept tretjih prostorov. Oldenburg (1989: 16) tretje prostore opredeli kot splošno oznako za najrazličnejše javne prostore, na katerih se odvijajo redna, prostovoljna, neformalna in z veseljem pričakovana druženja posameznikov zunaj doma in službe. Opiše tudi funkcije tretjih prostorov: to so prostori, ki povezujejo skupnost, kjer se sprejemajo novinci, posamezniki najdejo so-mišljenike, ljudje se zbirajo in bolje spoznavajo, izraža se raznolikost skupnosti, ljudje se zabavajo in sproščajo ter potekajo intelektualne razprave (Oldenburg, 1997), pogosto pa so to tudi prostori, ki jih ljudje uporabljajo kot pisarno (Waxman idr., 2007).

Oldenburg je poleg tega pojasnil tudi pomen tretjih prostorov v univerzitetnih kampusih, ki bi po njegovem mnenju morali najti načine, da povečajo obseg učnih aktivnosti okrog in zunaj predavalnic. Menil je, da bi se morali načrtovalci kampusov, dekani in profesorji zavedati ključnega pomena posebnosti univerzitetnih prostorov, ki so ali bi morali biti prostori za druženje ter dobivanje, pogovor in zadrževanje. Več pozornosti bi bilo treba nameniti prostorom za pogovor, kot so skupni prostori v študentskih domovih, avtonomni študentski prostori na fakultetah, knjižarne, jedilnice in okrepčevalnice, lokalne restavracije in picerije, kavarne z letnimi vrtovi, kotečki za pogovore, vrtovi v kampusu, študentski centri, prostorne veže na fakultetah, prostori za profesorje, kotečki za pogovor v knjižnicah, klopi na hodnikih fakultet in ob potkah na prostem, domovi bratovščin in sestrstev, televizijske sobe in prostori za igranje namiznega tenisa, biljarda in kart. Za ustvarjanje uspešnih tretjih prostorov v univerzitetnem kampusu je določil tri parametre: morajo biti lahko dostopni, ponujati morajo hrano in pijačo ter biti oblikovani tako, da privabljajo študente in jih spodbujajo, da tam ostanejo dlje časa (Oldenburg, 1997: 90, 93–94).

Več raziskav se je osredotočalo na tretje prostore v univerzitetnih kampusih, njihove ugotovitve pa so nadgradile Oldenburgove izsledke. Na primer, Banning idr. (2010) so proučevali mnenja študentov o tretjih prostorih. Analizirali so uporabnike teh prostorov, pogostost njihovih obiskov ter lokacijo in tipologijo obiskanih prostorov. Večina študentskih aktivnosti na tretjih prostorih je bila povezana s socialnimi interakcijami (druženjem, pogovarjanjem, uživanjem hrane in pijače, branjem in učenjem). Zanimivo je, da je večina študentov tretje prostore našla zunaj univerzitetnega kampusa, zlasti v bližnjih kavarnah. Poleg tega so ugotovili, da so tretji prostori pomembni za študente, saj spodbujajo socialne interakcije in pogovore, hkrati pa prispevajo k zadovoljstvu in razvoju študentov, zmanjšujejo stres ter izboljšajo kakovost in učinkovitost univerz.

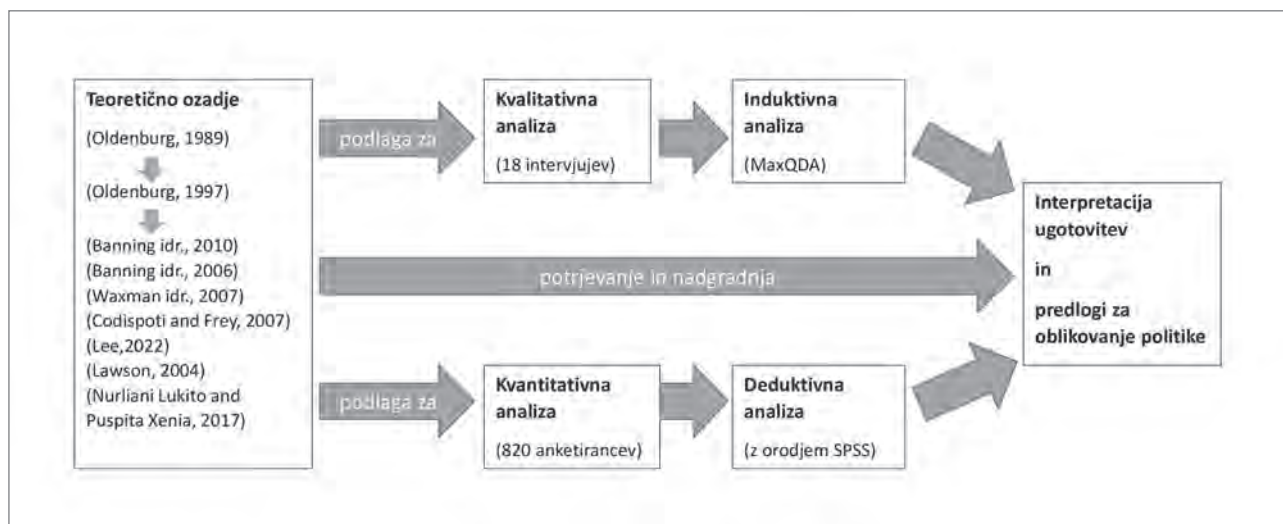
Podobno je tudi v raziskavi, ki so jo izvedli Waxman idr. (2007), večina študentov navedla, da je njihov najljubši tretji prostor zunaj kampusa (zlasti kavarne in restavracije). Glavni razlogi za obisk teh prostorov so bili druženje, sprostitev, uživanje hrane in pijače, pobeg od vsakdana ter delo ali učenje. Med pomembnimi dejavniki, ki so vplivali na izbor tretjega prostora, so bili vzdušje, lokacija in možnost druženja. Pro-učevalci so sestavili tudi seznam najbolj priljubljenih tretjih prostorov med študenti: na prvem mestu so bile kavarne, na drugem restavracije, nato pa so sledile knjižarne, športni centri in referat za študentske zadeve.

V literaturi so najpogostejše obravnavani tretji prostori na univerzah knjižnice in kavarne. Univerzitetna knjižnica je središče kampusa ter je hkrati temelj skupnosti in tretji prostor (Lawsen, 2004). Knjižnice so po navadi odprte dolgo in so lahko dostopne za vse univerzitetne deležnike. So večnamenski objekti, v katerih je dobrodošel vsak član skupnosti, in imajo največ značilnosti tretjih prostorov, ki jih je navedel Oldenburg. Zamisel o sprostivni in druženju študentov med odmori se ne ujema z nekaterimi vidiki vloge bolj tradicionalnih knjižnic, ki naj bi bile tihi kraji in v katerih hrana in pijača nista dovoljeni. Oblikovalci bi morali (v prihodnje) v zasnove knjižnic vključiti tudi kavarne ali skupne prostore, kjer je običajno bolj bučno, hkrati pa poskrbeti za tihe kotečke (Waxman idr., 2007).

Kavarne so se izkazale tudi za najbolj priljubljene prostore za počitek in prosti čas. Tudi raziskava, ki jo je izvedla Narae Lee (2022), je pokazala, da so najbolj priljubljeni tretji prostori na univerzah tisti, kjer se lahko študenti družijo ob hrani in pijači. Podobno so že Banning idr. (2006) ugotovili, da so kavarne najbolj priljubljeni tretji prostori med študenti. Sodobne kavarne večinoma ne spodbujajo stikov med neznanci, ampak ponujajo prostor za sprostitev, delo in pogovor, tudi prek digitalnih vmesnikov. Pogovor je še vedno glavna aktivnost, pri čemer številne stranke uporabljajo tudi elektronske naprave. Povezanost ljudi s fizičnimi prostori se je zaradi svetovnega spleta, spletnih pogovorov in družbenih omrežij spremenila. Zaradi prepletenosti sodobne kulture s komunikacijsko tehnologijo so se spremenile tudi prvotne značilnosti tretjih prostorov, kot jih je opredelil Oldenburg (Lukito in Xenia, 2017).

3 Raziskovalni cilji in metodologija

Avtorja sta na podlagi Oldenburgovega koncepta tretjih prostorov (Oldenburg, 1989) kot teoretičnega okvira in razširjenih kategorij tretjih prostorov v univerzitetnih kampusih (Oldenburg, 1997) proučila tretje prostore v univerzitetnem kampusu ob Aškerčevi cesti v Ljubljani. Osredotočila sta se na naslednja raziskovalna vprašanja: 1. Katere tretje prostore

Slika 1: Uporabljeni metodološki procesi (ilustracija: avtorja)

uporabljajo deležniki (študenti in profesorji) v kampusu in kje so ti prostori (družbeno mapiranje)? 2. Kakšen je pomen tretjih prostorov za deležnike? 3. Kakšni so predlogi deležnikov za izboljšanje teh prostorov?

Cilj raziskave je bil preveriti, ali Oldenburgove (1997) ugotovitve o tretjih prostorih na univerzah, ki so jih nato nadgradili Banning idr. (2010), Waxman idr. (2007) in drugi raziskovalci (glej sliko 1), veljajo tudi za proučevani kampus. Na podlagi analize rezultatov sta avtorja določila tretje prostore v proučevanem kampusu, opredelila njihov vpliv in navedla nekatere predloge za oblikovanje prihodnjih (in sedanjih) univerzitetnih kampusov.

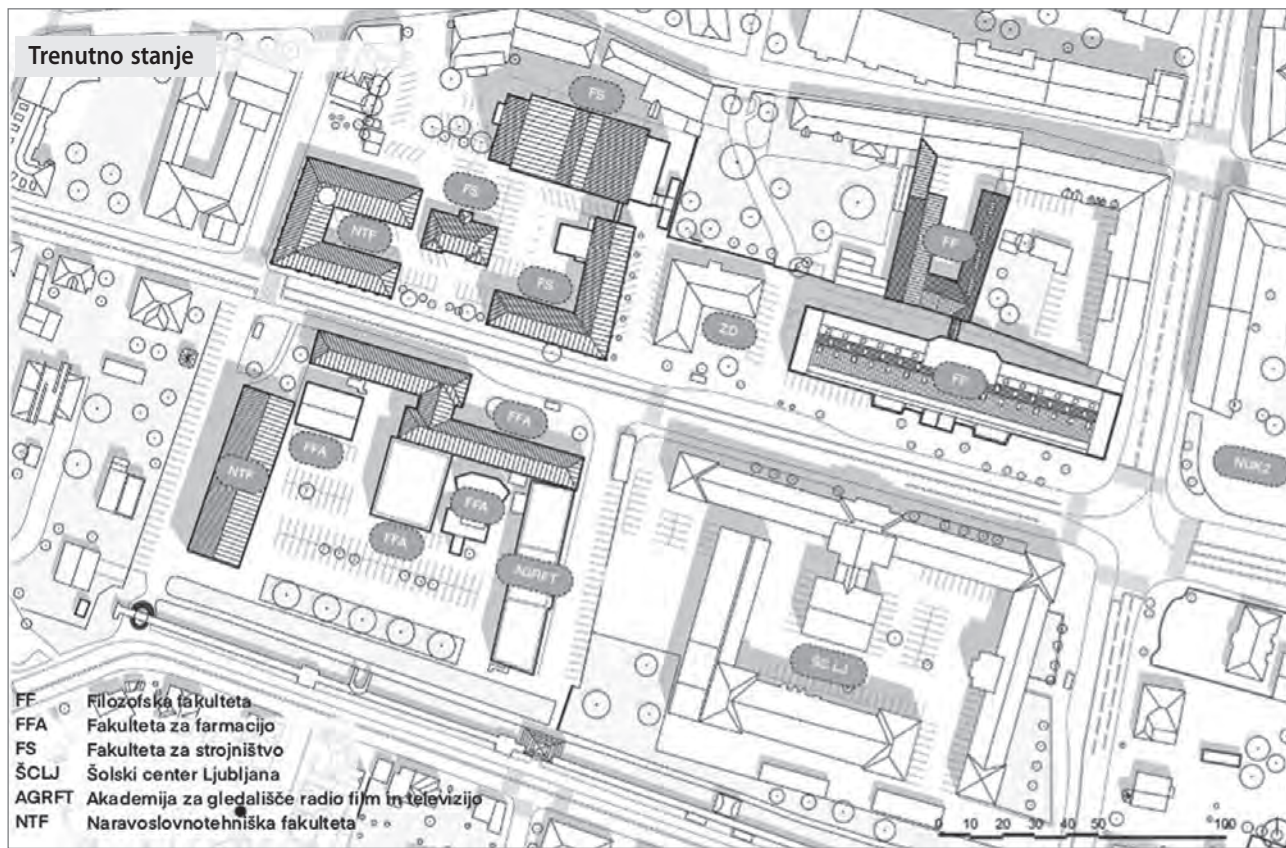
Podatki za raziskavo so bili zbrani v okviru projekta Koncept trajnostnega prostorskega razvoja Univerze v Ljubljani (UL-TRA 2022–25). Avtorja sta v raziskavi uporabila mešano metodo, tj. kombinacijo kvalitativnih in kvantitativnih metod, ki omogoča vključitev raznovrstnih vidikov in vrst podatkov ter s tem bolj poglobljeno in širšo analizo (Creswell in Plano Clark, 2018).

Za kvalitativni del raziskave sta podatke pridobila z intervjuji, in sicer z osmimi študenti in desetimi profesorji s fakultet na Aškerčevi. Pri analizi intervjujev sta proučila še dodatne surove podatke, na podlagi česar sta lahko lažje določila in razumela naravo tretjih prostorov v obravnavanem kampusu.

Vsem vprašanim sta zastavila enaka polstrukturirana in odprta vprašanja. Intervjuje sta analizirala s programskim orodjem MaxQDA 2020. Pri analizi pridobljenih kvalitativnih podat-

kov sta določila kode, kategorije in teme. Podatke sta v glavne teme in podteme uredila v treh korakih, tj. z odprtim, osnim in selektivnim kodiranjem. V prvem koraku sta uporabila odprto kodiranje, saj kodiranje z vnaprej določenimi kodami ni bilo primerno zaradi omejenosti predefiniranih kod. V drugem koraku (osno kodiranje) sta podobne kode združila v kategorije, te pa v glavne teme. Teme so tako vključevale značilne prototipe tretjih prostorov. V tretjem koraku (selektivno kodiranje) sta s proučevanjem vzorcev prepoznane kategorije preoblikovala. Kategorije in povezave med njimi sta na novo opredelila, na podlagi česar sta lahko analizirala in nazadnje potrdila tipologijo tretjih prostorov, hkrati pa sta lahko dodala nove tretje prostore in tako oblikovala nove kategorije (npr. predloge za izboljšanje tretjih prostorov).

Kvantitativni del raziskave je temeljil na anketi, v kateri je sodelovalo 820 študentov treh visokošolskih ustanov na Aškerčevi cesti: Filozofske fakultete, Naravoslovnotehniške fakultete ter Akademije za gledališče, radio, film in televizijo. V anketi sta avtorja proučevala navade in potrebe študentov na tem območju, da bi pridobila podatke, ki lahko olajšajo prihodnje arhitekturno in prostorsko načrtovanje. Anketa je večinoma vsebovala vprašanja zaprtega tipa, na nekaterih mestih pa so lahko študenti podali tudi svoje predloge. Avtorja sta podatke analizirala in statistično obdelala s programom SPSS. Podatki bodo dostopni tudi v Arhivu družboslovnih podatkov Inštituta za družbene vede na Fakulteti za družbene vede, kar zagotavlja preglednost in podlago za prihodnje raziskave.

Slika 2: Trenutna prostorska ureditev proučevanega območja (vir: Sadar idr., 2024)

4 Študija primera

4.1 Univerzitetni kampus

Univerza v Ljubljani izvaja ambiciozen projekt prostorske ureditve fakultet na Aškerčevi cesti, imenovan Kampus Center. To je eden izmed njenih največjih projektov, v okviru katerega je načrtovana tudi selitev Fakultete za strojništvo in Fakultete za farmacijo v nove, sodobne prostore.

Omenjena selitev naj bi bila dokončana do leta 2027, nato pa se bo začela prenova fakultet, ki ostajajo na območju. V središče kampusa bodo umeščene tudi Centralna tehniška knjižnica in vse knjižnice v kampusu, ki so povezane s centralno humanistično knjižnico Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, 2024). S prenovo bo oblikovan skupni prostor, ki bo zagotavljal boljše razmere za študij in raziskave, hkrati pa bo spodbujal interdisciplinarno sodelovanje med fakultetami. Območje med Foersterjevim parkom in Rimskim zidom, na katero se projekt nanaša, je mogoče s prenovo izboljšati. Zunanje površine so trenutno zanemarjene, manjši zeleni žepi so neurejeni, območje je zapolnjeno z avtomobili. Z načrtovano prenovo bodo zelene površine uredili in uvedeni bodo ukrepi za umiritev prometa, ki bodo povečali dostopnost območja in kakovost življenja v tem delu mesta.

Cilj projekta Kampus Center ni samo rešiti prostorske težave fakultet na tem območju, ampak tudi ustvariti prožen in odprt akademski prostor, ki bo z javnim prostorom in skupnimi programi povezan z mestom. Predvideni so trajnostna gradnja z ničelnim ogljičnim odtisom, uporaba obnovljivih virov energije ter izboljšanje dostopnosti in mobilnosti. S tem bo prenova pomembno prispevala k lepši podobi mesta in večji kakovosti življenja v središču Ljubljane (Univerza v Ljubljani, 2024).

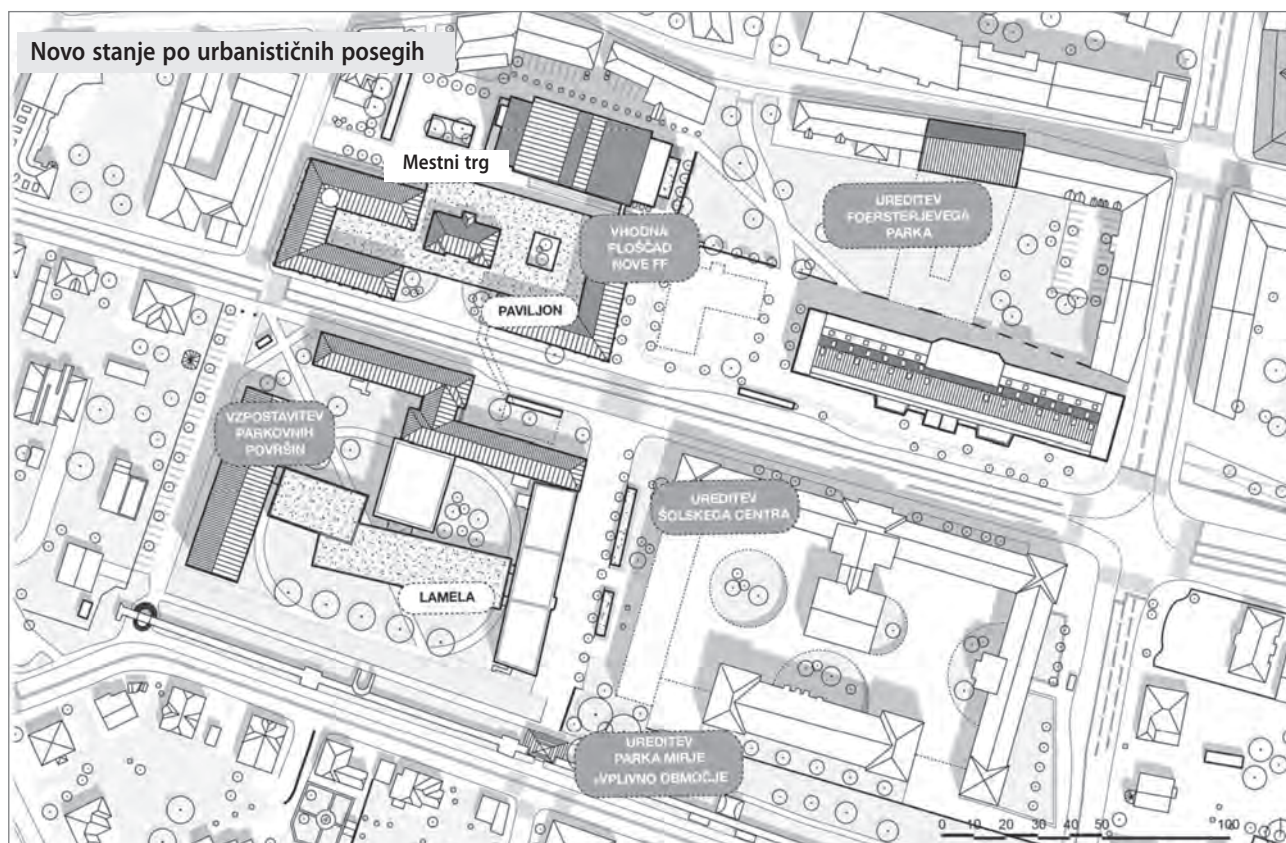
4.2 Kvalitativna analiza

Na podlagi kvalitativne analize intervjujev s študenti in profesorji sta avtorja lahko določila in proučila raznovrstne tretje prostore in njihov pomen. V nadaljevanju so navedeni najbolj priljubljeni tretji prostori med študenti in profesorji¹.

4.2.1 Kavarne in restavracije

Iz intervjujev je razvidno, da so kavarne in restavracije najpomembnejši in najbolj priljubljeni tretji prostori za študente in profesorje. Zanje so to tista prava družbena vozlišča kampusa, čeprav so večinoma zunaj njega. Uporabljajo jih iz več razlogov, ne samo za uživanje hrane in pijače, med drugim za:

- preživljanje odmorov med predavanji: »vmes imaš velike luknje, zato greš takrat v kavarno ali pa jest« (študent 1);

Slika 3: Načrtovana prostorska ureditev območja (vir: Sadar idr., 2024)

- delo in učenje: »včasih ... greš v kavarno ali na podoben kraj pisat nalogo« (študent 1); »če delamo na skupnem projektu, gremo v že omenjene kavarne Semafor, Living Room, Foerster« (študent 2); »po navadi se dobimo v kaki kavarni in se ne zadržujemo po drugih fakultetah« (profesor 1);
- sestajanje s prijatelji in vrstniki ter druženje: »zaposleni in študenti se pogosto dobivajo v kavarnah, kjer strežejo kavo in kosilo. Mislim, da je to precej priljubljeno« (profesor 2); »za druženje so zelo priljubljene kavarne za Filozofsko fakulteto« (profesor 1).

Tako študenti kot profesorji so opazili, da bar K16 na Filozofski fakulteti pogosteje obiskujejo profesorji: »Vem, da nekateri profesorji hodijo v K16, v to sem prepričan« (študent 3); »vmes imaš lahko nekaj časa, da greš na kavo, in greš v naš hišni bar, ki ga imamo na fakulteti ... Zato osebno ne hodim ven iz fakultete« (profesor 3); »naš bar K16 kar veliko uporabljamo za druženje ali kratke sestanke« (profesor 3); »pogosto grem v K16 na kavo« (profesor 4).

Intervjuvanci so navedli, da je v času kosila zelo težko najti prosto mesto v kavarni ali restavraciji, ker so vse polne: »Tokrat je povsod gneča in moraš iti na tri različne kraje, da dobiš prosto mesto za kosilo« (študent 3); »okoliške kavarne so tako polne, da ne najdeš prostega mesta« (študent 2).

4.2.2 Knjižnice

Tudi knjižnice so se izkazale za pomemben tretji prostor za študente. Uporabljajo jih za delo ali učenje: »najrajši se učim doma ... ker na fakulteti ni prostora, če pa že ne morem domov, se učim v knjižnici, ne na fakulteti« (študent 4), »kolikor vem, se večina ljudi ne gre učiti na fakulteto, ampak v Centralno tehniško knjižnico, ker na fakulteti ni prostora« (študent 3).

V knjižnicah močno pogrešajo sobo za delo, učenje ali sestanke, kjer bi lahko bilo bučno in bi jo lahko uporabljali za skupinsko delo: »imamo vsaj čitalnice in knjižnice, ampak tam moraš biti tiho« (študent 6); »že večkrat sem zaman iskal nek prostor na Filozofski fakulteti, ... kjer bi se lahko s sošolci usedli, se skupaj učili in pogovarjali, ker preprosto ni prostora, ki bi to omogočal« (študent 6).

V kampusu na Aškerčevi je več manjših oddelčnih knjižnic, v bližini (10 minut hoje stran) pa sta še dve večji knjižnici: Centralna tehniška knjižnica ter Narodna in univerzitetna knjižnica. Glavna težava, zlasti pri oddelčnih knjižnicah, je pomanjkanje prostora: »V knjižnici na fakulteti ni prostora. V naši [oddelčni] knjižnici je samo en stol« (študent 3); »Centralna tehniška knjižnica je lahko zelo zasedena. Če bi naša fakulteta imela svojo knjižnico, bi lahko hodili tja«

Preglednica 1: Navzkrižna analiza odgovorov na vprašanji A in B (v %)

		Vprašanje A: Prosim, izberite najpomembnejši razlog za obisk fakultete.					Skupaj (v %)
		Predavanja (v %)	Vaje/seminarji (v %)	Druženje z vrstniki (v %)	Raziskave/samostojni študij (v %)	Drugo (v %)	
Vprašanje B: Kdaj obiščete fakulteto in druge prostore (knjižnice, laboratorije itd.)?	Samo, ko imam predavanja.	25,6	43,3	2,0	1,0	1,4	73,4
	Tudi ob dnevih, ko nimam obveznosti.	9,5	10,3	1,7	2,5	2,5	26,6
Skupaj (n = 706)		35,1	53,7	3,7	3,5	4,0	100

Vir: avtorja

(študent 3); »v oddelčnih knjižnicah ni prostora za učenje« (študent 4); »Knjižnice in čitalnice niso zaživele – to je zaradi pomanjkanja prostora. Študenti ... se v njih ne zadržujejo, ker so premajhne« (profesor 1).

4.2.3 Posebne lokacije v kampusu

Več študentov in profesorjev meni, da na fakultetah ni ustreznih prostorov, kjer bi se lahko dobivali in skupaj delali: »Primanjkuje javnih prostorov – pa tudi prostorov na fakulteti in v njeni okolici –, ki bi bili primerni za neformalna srečanja ali pa za sestanke« (profesor 3); »ni prostora za druženje« (profesor 5). Kljub temu je v kampusu nekaj notranjih in zunanjih prostorov v lasti univerze, ki se na neki način uporabljajo in dojemajo kot tretji prostori.

4.2.3.1 Notranji prostori

Poleg že omenjenega bara K16 na Filozofski fakulteti so najbolj priljubljeni notranji tretji prostori v kampusu hodniki oddelkov s klopmi, učilnice, prostori z avtomati za kavo in avtonomni študentski prostor, imenovan K17.

- Hodniki oddelkov: »Tudi klopi v vsakem nadstropju so super. Preprosto sedeš in ješ«; »Ko imamo večje luknje med predavanji, se pač družimo na hodniku« (študent 3); »na fakulteti imamo na koncu hodnikov nekaj miz in včasih s sošolci tam skupaj delamo seminarske naloge ali čakamo predavanja«; »potem delamo na teh mizah na fakulteti« (študent 2); »imamo te provizorične klopi na koncu hodnikov, kjer se po navadi zbirajo in družijo študenti pa tudi nekateri zaposleni«; »potem delamo na teh mizah na fakulteti« (profesor 5).
- Učilnice in posebne čitalnice: »Za druženje imamo dve učilnici, ki pa se po moje redko uporabljata. Teoretično naj bi imeli čitalnico, čeprav tega sploh nisem vedel ... Nikoli nisem šel tja, ker je v kleti in je tam samo ena učilnica« (študent 3); »v kleti je bila učilnica, ki je bila nekakšna čitalnica, in si lahko šel tja« (študent 2).
- Prostori z avtomati za kavo: »ali pa morda spodaj pri kavomatu ... Tam najpogosteje srečaš druge ljudi, ker

pravzaprav nimamo prostora za hrano« (študent 7); »s kolegi grem na kavo, potem pa še morda do avtomata s prigrizki« (profesor 1).

- Avtonomni študentski prostor K17: »Zdaj imajo študenti nekaj manjših prostorov, ki so jih v zadnjih letih uredili zanje, kamor se lahko umaknejo« (profesor 3); »V avtonomnem študentskem prostoru K17 ... je prostora samo za dve skupini prijateljev. Če vidiš, da je tam že ena skupina, je nočeš motiti s svojo skupino ali obratno. Če je tam kdo glasen, se ne boš šel tja učiti. Prostor se ne oglašuje. Preprosto ni možnosti, da bi zanj od kjerkoli izvedel« (študent 3); »hodimo v K16 in K17, ker sta to skupna prostora, namenjena druženju in pogovoru, čeprav bi si morda želeli več miru« (študent 6).

4.2.3.2 Zunanji prostori

Zunanji prostori v neposredni bližini fakultet so zelo pomembna zbirališča, ki se uporabljajo kot tretji prostori za študente in zaposlene. Intervjuvanci so izpostavili zlasti pomen dvorišč, atrijev, stopnišč in klopi pred fakultetami: »blizu glavnega stopnišča pred Filozofsko fakulteto so klopi in zdi se mi, da je tam nekakšno zbirališče ... Mislim, rekel bi, da iz praktičnih razlogov, kot je to, da so tam klopi ... prostor, ki je zaščiten pred dežjem« (študent 6); »Mislim, da te klopi pred fakulteto zelo dobro funkcionirajo – tam se na primer zbirajo študenti« (profesor 1); »kar zadeva zunanost stavbe, bi rekel, da je najpogostejša točka zbiranja kar stopnišče fakultete, ki je nekako najbolj prijazno« (profesor 5); »stopnišče ... je tudi zbirališče, od koder se nato poti ločijo. Mislim, vsak od nas gre svojo pot. Je zadnja skupna stična točka ..., kjer lahko na hitro poklepetamo ali kaj podobnega« (profesor 4).

4.2.4 Parki

Parki in zelene površine blizu fakultet – čeprav majhni zaradi močno urbaniziranega območja – so dragoceni in privlačni tretji prostori:

- za srečevanje in druženje (družbena vozlišča): »Foersterjev vrt, kjer se večinoma zbirajo profesorji in študenti,

ker na naši fakulteti ni veliko prostora« (študent 4); »če pogledamo ta Foersterjev vrt ob fakulteti, je ob lepem vremenu precej živahen« (profesor 3);

- za občasne dogodke: »ko imamo maja knjižni sejem Liberak in potem je veliko različnih dogodkov. Tako da to je en tak prostor, ki ga fakulteta izkorišča« (profesor 3); »Foersterjev park ... je tudi prostor za take dogodke« (profesor 3);
- za predavanja na prostem: »profesorji imajo nekatere seminarje zunaj. Recimo, gredo zadaj, kjer je miren kotiček. Sam sem na primer imel seminarje na Špici ali pa v Botaničnem vrtu ... Imeli smo jih, to je malo prijetnejše okolje« (profesor 3).

4.2.5 Predlogi za trenutne in prihodnje tretje prostore

Študenti in profesorji so navedli več predlogov za izboljšanje delovnega in družabnega življenja v kampusu, na podlagi katerih bi lahko ustvarili nove tretje prostore ali izboljšali zdajšnje. Radi bi imeli prostore:

- za učenje, delo ali preprosto za druženje med prostimi urami: »Ko imamo proste ure, se po navadi družimo na svojem hodniku, kjer ni veliko miz ... Kolikor vem, se večina ljudi ne gre učiti na fakulteto, ampak v Centralno tehniško knjižnico, saj na fakulteti ni prostora« (študent 3); »da bi imeli en velik prijeten prostor, kjer bi se dejansko lahko učili. To bi bilo res lepo« (študent 4); »No, gremo [v kavarno ali restavracijo], v bistvu tudi zato, da delamo na projektih ... Tako da bi bilo res lepo, če bi imeli nekaj takega bližje, na primer« (študent 5); »Lepo bi bilo imeti tako družabno središče, ker bi se lahko potem ljudje tudi zunaj delovnih prostorov dobivali in pogovarjali na bolj neformalen način« (profesor 6); »na fakulteti in v njeni okolici primanjkuje javnih prostorov, ki bi bili primerni za druženje ali neformalna srečanja« (profesor 3);
- ki so brezplačni za uporabo (nekomercialni): »Zdi se mi, da primanjkuje prostorov, kjer ti ni treba kupiti kave ali jesti. Pogrešam prostor, kjer bi se lahko samo družili ali pa delali v skupini« (študent 1); »Ja, zlasti to, tak prostor, kjer lahko preživljaš čas brezplačno ali se učiš, ker moraš v vsakem primeru iti nekam na kavo in zanjo takoj plačati ... To manjka – na splošno nek topel prostor, kjer se lahko mladi zadržujejo brezplačno in kjer se lahko bodisi učiš ali pa družiš« (študent 4);
- ki so dovolj veliki ali niso prenatrpani: »okoliške kavarne so tako polne, da ne moreš najti prostega mesta. Če so te kavarne preveč polne, gremo večinoma drugam« (študent 2); »ni večjih prostorov, kjer se lahko družimo ali učimo, na primer, tako da zagotovo nimamo dovolj prostora« (študent 5);
- ki vključujejo ločeno sobo, kjer bi se lahko pogovarjali ali

delali v skupinah (ne samo »tihe sobe«): »Boljše bi bilo, če bi bil prostor urejen tako, da se v njem ne bi bilo treba samo potihno učiti« (študent 1); »še eno zanimivo vprašanje je, kam lahko grem, če imam sestanek prek Zooma in moram govoriti na glas« (študent 3).

Študenti so poleg tega predlagali nekaj konkretnih izboljšav v povezavi s tretjimi prostori v kampusu. Predlagali so, da bi lahko predavalnice pustili odprte, ko niso v uporabi: »Dejstvo je, da ne smemo biti v predavalnicah, če v njih nimamo predavanj ..., včasih te lahko varnostnik nažene, če si v predavalnici, ko ne bi smel biti ali ko nimaš predavanj« (študent); »[Velika omejitev je,] da so predavalnice zaprte. Da ne moramo prosto dostopati do nekaterih stvari na fakulteti, ki so na voljo. Treba se je posebej dogovoriti« (študent 7).

Študenti so poleg tega predlagali ustanovitev večjega in primernejšega študentskega kluba, kjer bi se lahko zbirali in bili kreativni kot študentska skupnost, saj je trenutni študentski prostor K17 premajhen in prenatrpan: »na Filozofski fakulteti nimamo klubov ali česarkoli ..., zato, ja, to bi bilo res dobro ..., kar imamo na fakulteti, je na primer ta avtonomni študentski prostor, kjer lahko v bistvu delaš karkoli, vendar je tako majhen, da je večino časa popolnoma poln, ker se ljudje tam učijo ali delajo skupinske naloge« (študent 1).

4.3 Kvantitativna analiza

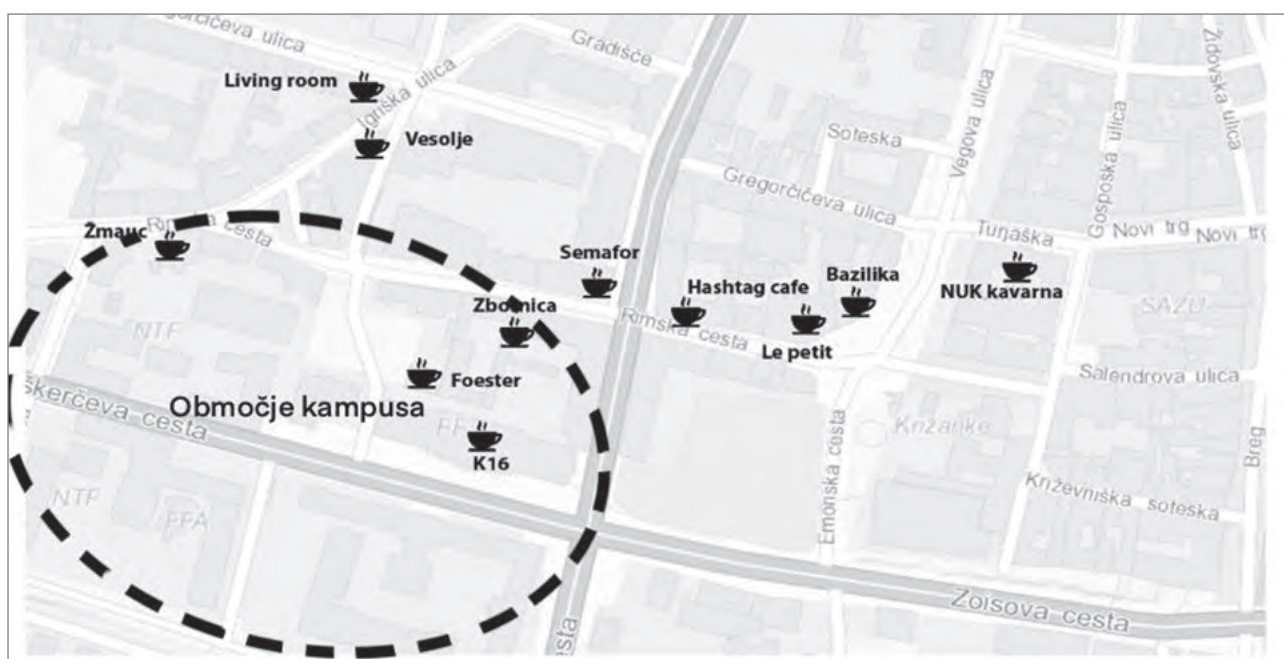
V preglednici 2 so prikazane razlike med študenti, ki fakulteto obiščejo samo ob dnevih, ko imajo študijske obveznosti, in tistimi, ki jo obiščejo tudi takrat, ko jim ne bi bilo treba. Rezultati ankete so pokazali, da približno četrtnina (26,6 %) študentov obišče fakulteto tudi, ko nimajo obveznosti. To kaže, da razmeroma velik delež študentov prostore na fakulteti in v njeni okolici uporablja zaradi lastnih interesov, in sicer kot kvazijavne prostore. V preglednici so odgovori anketirancev razvrščeni glede na razloge za uporabo prostorov v kampusu, ki so ločeni glede na to, ali spadajo k obveznostim, ki izhajajo iz učnega načrta, ali k neformalni rabi. Navedeno se ujema s konceptom tretjih prostorov.

Sledilo je ročno razvrščanje odgovorov na odprto vprašanje C, ki se je glasilo: Ker ste izbrali odgovor »Tudi ob dnevih, ko nimam obveznosti«, navedite razlog za obisk fakultete. Ta korak je vključeval izvoz podatkov, njihovo kategorizacijo v preglednici ter uvoz v programske orodje SPSS za nadaljnjo analizo. To je omogočilo strukturirano analizo kvalitativnih podatkov in njihovo pretvorbo v kvantitativne kategorije. Študenti so bili razvrščeni v več kategorij hkrati, saj so njihovi odgovori lahko ustrezali več kategorijam. Večina študentov (66,6 %) prostore na fakulteti ob dnevih, ko nimajo obveznosti, uporablja predvsem za učenje in raziskovalno delo, kar vključuje

Preglednica 2: Analiza odgovorov na vprašanje D

Prostori	Vprašanje D: Kako pogosto uporabljate skupne prostore na fakulteti in območja blizu fakultete, ko nimate študijskih obveznosti?				
	Nikoli (v %)	Manj kot enkrat mesečno (v %)	Enkrat mesečno (v %)	Enkrat tedensko (v %)	Vsak dan (v %)
Študijski prostori (predavalnice, laboratoriji, seminarske sobe)	35,0	19,9	15,2	20,5	9,3
Knjižnice in čitalnice	12,8	24,7	28,2	27,0	7,3
Kavarne	12,9	11,6	23,4	35,0	17,1
Zunanji prostori blizu fakultete (javne površine s pripadajočo zunanjo opremo, kot so stoli, klopi, mize idr.)	18,5	19,9	16,2	26,9	18,5

Opomba: V analizo je bilo vključenih samo 143 anketirancev, ki so izjavili, da fakulteto obiskujejo tudi, kadar nimajo študijskih obveznosti. Vir: avtorja.

Slika 4: Najpogostejše obiskane kavarne blizu kampusa (ilustracija: avtorja)

pisanje zaključnih nalog in pripravo na izpite. 37,84 % jih obišče knjižnico, 7,21 % pa fakulteto obišče zaradi predavanj. Zaradi skupinskega dela in projektov jo obišče 15,32 % študentov, za druženje pa 14,41 %, kar odraža pomembno vlogo teh prostorov pri oblikovanju skupnosti, 14,41 % študentov obišče fakulteto zaradi administrativnih opravil, 9,91 % pa zaradi spodbudnega okolja za učenje.

Podatki, pridobljeni z odgovori na vprašanje C, kažejo, da so študenti zelo vključeni v akademske aktivnosti, tudi kadar nimajo predavanj, vaj ali seminarjev. Glavni namen univerzitetnih prostorov torej ostaja akademski, s posebnim poudarkom na učenju in raziskovalnem delu. Pri tem imajo ključno vlogo knjižnice, kar je razvidno tudi iz precejšnjega deleža študentov, ki jih uporabljajo. Čeprav je udeležba na predavanjih, vajah in seminarjih temeljni vidik študentske izkušnje, v drugem podatkovnem nizu ta ni tako izrazit. Pomen skupinskega dela in

socialnih stikov poudarja potrebo po sodelovalnih okoljih na univerzi in v pobudah, ki prispevajo k oblikovanju skupnosti. Pomembna so tudi administrativna opravila in osebne preference, ki kažejo, da uporaba univerzitetnih prostorov presega zgolj študijski okvir.

Preglednica 2 kaže, kako pogosto študenti obiščejo skupne prostore na fakulteti in območja v bližini, kadar nimajo študijskih obveznosti. Ta podatek je pomemben za razumevanje funkcije in rabe tretjih prostorov v kampusu ter za raziskovalni vprašanji, ki se nanašata na njihov pomen in značilnosti.

Študenti pogosto obiskujejo restavracije, in sicer jih 34,5 % študentov obišče vsaj enkrat na teden, 20,6 % študentov pa vsak dan. To kaže, da so restavracije pomembna družbena vozlišča, kjer se lahko študenti neformalno družijo. Velik pomen imajo tudi knjižnice in čitalnice, ki jih vsaj enkrat tedensko obišče

Slika 5: Najpogostejše obiskane restavracije blizu kampusa (ilustracija: avtorja)

27,0 % študentov, vsaj enkrat mesečno pa 23,4 % študentov. Majhen delež dnevnih obiskov (7,3 %) vseeno kaže potrebo po privlačnejših prostorih za učenje. Očitno je, da učni prostori, kot so predavalnice ter prostori za vaje in seminarje, niso dovolj izkoriščeni. 35,0 % študentov jih, kadar nimajo študijskih obveznosti, nikoli ne uporablja, kar kaže, da jih dojemajo kot formalne in toge prostore. Dobro obiskani so tudi zunanji prostori (26,9 % študentov jih uporablja vsaj enkrat tedensko, 18,5 % pa vsak dan), ki jih študenti uporabljajo za sprostitev in neformalna srečanja. Kavarne, ki so pomembni tretji prostori za druženje in učenje, enkrat tedensko obišče 35 %, dnevno pa 17,1 % študentov.

Pri analizi odgovorov na vprašanje E (Kam greste najpogostejše na kavo med odmori?) sta avtorja uporabila metodo ročnega razvrščanja v kategorije (tj. metodo družbenega kartiranja). Kategorije sta oblikovala na podlagi pogostosti odgovorov; če se je isti odgovor pojavil vsaj dvakrat, sta ga uvrstila v svojo kategorijo. S tem postopkom sta določila enajst najpogostejših lokacij, ki so prikazane na sliki 4. Vseh 334 dobljenih odgovorov sta avtorja dodatno razvrstila v tri skupine glede na oddaljenost lokacije od kampusa in njene značilnosti. Rezultati so pokazali, da 98 (29,3 %) študentov najraje zahaja v bližnje kavarne, dvesto študentov pa je bilo razvrščenih v kategorijo Drugo, kar pomeni, da mnogi nimajo točno določene kavarne v bližini, kamor bi najraje zahajali, ali pa raje obiskujejo druge lokale v kampusu ali zunaj njega. Preostalih 36 (10,8 %) študentov običajno najraje hodi na kavo v kampusu, in sicer

uporabljajo kavomate ali zahajajo v bar K16 na Filozofski fakulteti in avtonomni študentski prostor K17.

Po drugi strani je analiza najbolj priljubljenih lokacij za kosilo med študenti (glej sliko 5) jasno pokazala, da študenti izbirajo restavracije, ki so jim priročne, cenovno dostopne in imajo raznovrstno ponudbo. Najrajši imajo lokale blizu kampusa in tiste z ugodnimi cenami za študente. Poleg tega njihovi odgovori poudarjajo pomen raznovrstne ponudbe, ki ustreza različnim okusom in finančnim zmožnostim študentov.

Avtorja sta kraje, kamor študenti hodijo na kosilo, razvrstila v naslednje kategorije glede na njihovo vrsto in značilnosti: možnosti za obedovanje v kampusu (študentske menze in jedilnice v stavbah v kampusu), restavracije in kavarne blizu kampusa (41,8 % jih ima raje zaradi priročnosti in raznovrstne ponudbe), lokali s hitro prehrano (kjer lahko študenti kaj na hitro pojejo), trgovine z živili in supermarketi (13,8 % študentov tam kupuje že pripravljene obroke), hrana, prinesena od doma (15,2 % študentov prinese hrano od doma), in drugo. Rezultati so pokazali, da študenti zaradi dostopnosti in cenovne ugodnosti najpogostejše izberejo bližnje kavarne in restavracije. Sledijo možnosti v kampusu (13,5 %) in lokali s hitro prehrano (4,9 %). Te izbire kažejo, kako se študenti vključujejo v okoliško mestno krajino, ki podpira najrazličnejše prehranjevalne potrebe. Izsledki nakazujejo, da bi lahko več družabnih prostorov v kampusu ali v njegovi bližini izboljšalo prehranjevalne izkušnje študentov, kar bi še okrepilo povezavo med univerzo in mestno infrastrukturo.

Preglednica 3: Priporočila za oblikovalce politik

Priporočilo	Kontekst	Empirični izsledki
1. Preureditev in širitev tretjih prostorov	Naložbe v preureditev prostorov, da postanejo prožnejši in primernejši za formalne in neformalne interakcije; razširitev kavarn in knjižnic z več prostori za skupinsko delo, razprave in druženje; oblikovanje novih dostopnih in prijaznih tretjih prostorov.	Kvantitativni izsledki: več kot tretjina študentov meni, da so formalni študijski prostori preveč togi. Kvalitativni izsledki: kavarne in restavracije so priljubljena družbena vozlišča, vendar v kampusu primanjkuje dostopnih in prožnih prostorov za skupinsko delo.
2. Razvoj nekomercialnih družbenih vozlišč	Ureditev skupnih prostorov in večnamenskih dvoran, ki so prosto dostopni; zagotovitev prostorov, kjer se lahko študenti in profesorji družijo, ne da bi se od njih pričakovalo, da opravijo nakup.	Kvalitativni izsledki: študenti in profesorji so izrazili veliko željo po nekomercialnih prostorih, zlasti za učenje in druženje, trenutna odvisnost od kavarn zunaj kampusa kaže na pomanjkanje tovrstnih prostorov v kampusu, ki bi bili prosto dostopni.
3. Spodbujanje prožnosti in dostopnosti	Oblikovanje večnamenskih prostorov, vključno z modularnim pohištvo, večnamenskimi sobami in prilagodljivimi zunanji površinami, to bi omogočilo izvajanje najrazličnejših aktivnosti, od individualnega učenja do sestankov.	Kvantitativni izsledki: nekateri prostori v kampusu so premalo izkoriščeni, kar pomeni, da trenutna ureditev ne ustreza raznovrstnim potrebam skupnosti. Kvalitativni izsledki: študenti so nakazali potrebo po bolj prilagodljivih prostorih, zlasti za skupinsko delo in neformalna srečanja.
4. Vključitev v mestno tkivo	Vključevanje deležnikov z različnih ravni, od nacionalne do lokalne, v načrtovalski proces; brezhibno povezovanje prostorov v kampusu z urbani vsebinami (javnim prevozom, površinami za pešce, bližnjimi javnimi prostori); povečanje dostopnosti in pomena prostorov v kampusu za širšo skupnost.	Kvalitativni izsledki: kavarne in zunanje površine blizu kampusa so pomembna družbena vozlišča in če bi bile bolje povezane z mestnim okoljem, bi se povečali njihova uporaba in dostopnost. Kvantitativni izsledki: študenti urbane vsebine blizu kampusa veliko uporabljajo.
5. Vključujoče in participativno oblikovanje	Oblikovanje prostorov v kampusu ob upoštevanju mnenj raznovrstnih deležnikov (študentov, profesorjev in drugih članov skupnosti).	Kvalitativni izsledki: intervjuji so razkrili močno potrebo po prostorih, ki ustrezajo raznovrstnim potrebam, vključno z bolj tihimi območji za učenje, družbenimi vozlišči in prostori za skupinsko delo, deležniki so izpostavili pomen vključevanja več mnenj v načrtovalski proces, da se zagotovi izpolnjevanje teh potreb.

Vir: avtorja

5 Razprava in priporočila

Univerze pomembno prispevajo k gospodarski vitalnosti mestnih območij, zaradi česar se mesta čedalje bolj spreminjajo v idejni kapital (Blackwell idr., 2002; Pastor idr., 2013; Melhuish, 2020). Vpliv univerz kot gonil gospodarstva in kulturnih središč pa je močno odvisen od njihove sposobnosti privabljanja študentov in vzpostavljanja smiselnih povezav z okoliško skupnostjo. Kvantitativna analiza je pokazala, da 26,6 % študentov kampus obišče tudi, kadar nimajo študijskih obveznosti, kar pomeni, da vloga univerzitetnih kampusov presega zgolj zadovoljevanje formalnih študijskih potreb. Podatki so poleg tega pokazali, da so nekateri prostori (npr. študijski prostori ter prostori za vaje in seminarje) premalo izkoriščeni,

saj jih 35,0 % študentov nikoli ne uporablja, kadar v kampusu nimajo študijskih obveznosti. Navedeno kaže, da te prostore dojemajo kot preveč formalne ali premalo prožne, da bi lahko zadovoljevali spreminjajoče se potrebe študentov in profesorjev. Po drugi strani študenti pogosto obiskujejo restavracije in kavarne (restavracijo vsaj enkrat tedensko obišče 55,1 %, kavarno pa 52,1 % študentov), kar poudarja vlogo teh prostorov kot neformalnih družbenih vozlišč. Študenti pogosto obiščejo tudi zunanje javne prostore (45,4 %) in knjižnice (34,3 %) blizu kampusa, kar potrjuje pomen dostopnih in prijaznih tretjih prostorov.

Kvalitativni intervjuji omogočajo boljše razumevanje nekaterih tretjih prostorov, priljubljenih med študenti in profesorji. Kavarne in restavracije so bile opredeljene kot najpomemb-

nejši tretji prostori, ki pogosto delujejo kot družbena vozlišča, čeprav niso v kampusu. Vprašani jih ne uporabljajo samo za kosilo ali pijačo, ampak tudi za učenje, delo in druženje. Tudi knjižnice imajo pomembno vlogo, vendar je njihova precejšnja pomanjkljivost ta, da nimajo prostorov, ki bi omogočali skupinske razprave in skupinsko delo, ne da bi pri tem sodelujoči motili druge. Za neformalno druženje se uporabljajo tudi nekatere lokacije in prostori, kot so hodniki na fakultetah in zunanje klopi, kjer pogosto primanjkuje prostora ali udobja. Univerze in prostori, ki jih zasedajo, so torej izgubili vlogo zatočišča za učenje in raziskovalno delo ter so nekako postali izolirani od okoliške družbe.

Navedeno za oblikovalce programov študentskih storitev v kampusih in načrtovalce kampusov odpira naslednje vprašanje: zakaj kampusi niso primerna okolja za zagotavljanje tretjih prostorov? Raziskava je poleg tega pokazala, da je ponudba hrane in pijače glavna značilnost tretjih prostorov. Zakaj torej univerze ne bi želele zagotoviti družbenih in gospodarskih koristi, povezanih s tretjimi prostori? Avtorja z opravljeno raziskavo nista mogla odgovoriti na ta vprašanja, vendar pridobljeni podatki kažejo, da bi morale univerze tretje prostore v kampusih obravnavati kot prostore za neformalno učenje in morebitne dodatne dohodke (Banning idr., 2010). Na podlagi analize sta oblikovala več priporočil za odločevalce, ki sta jih strnila v pet glavnih predlogov za boljše družabno in urbanistično okolje ter boljše akademsko izkušnjo v novih kampusih (glej preglednico 3).

Tretji prostori na univerzah, zlasti tisti, ki so vključeni v mestno okolje, so pomembna priložnost za krepitev povezav med akademskimi ustanovami in okoliškimi skupnostmi. Kljub vsemu še vedno ni jasno, zakaj teh univerzitetnih prostorov kljub bližini bolj aktivno ne uporablja širša skupnost (Jang, 2020: 171). Raziskava, predstavljena v tem članku, se je osredotočala na akademsko skupnost, ki je že sama po sebi zanimivo raziskovalno področje, smiselno pa bi bilo proučiti tudi možnosti vplivanja na širše družbeno okolje, v katerem je ta skupnost.

6 Sklep

Predstavljena raziskava je potrdila izsledke preteklih raziskav (Oldenburg, 1997; Waxman idr., 2007; Banning idr., 2010), da so kavarne, restavracije in knjižnice najpomembnejši tretji prostori v univerzitetnih kampusih, poleg teh so pomembni tudi drugi tretji prostori, kot so družbena vozlišča študentskih klubov, parki in razna mikrookolja v kampusu in zunaj njega (atriji, klopi, hodniki itd.; 1. raziskovalno vprašanje). Analiza je pokazala, da so tretji prostori na univerzah ključni javni prostori za druženje, sprostitev, preživljanje prostega časa v odmorih med predavanji ter individualno ali skupinsko delo in učenje

(2. raziskovalno vprašanje). Na podlagi analize kvantitativnih in kvalitativnih podatkov je bilo mogoče izluščiti predloge študentov in profesorjev za izboljšanje tretjih prostorov, ki sta jih avtorja strnila v pet kategorij (preglednica 3; 3. raziskovalno vprašanje). Čeprav so ti izsledki podlaga za praktične izboljšave, so za boljše razumevanje povezav med univerzitetnimi prostori in okoliško skupnostjo, vključno z lokalnimi prebivalci in ponudniki storitev, potrebne nadaljnje raziskave. Te bi lahko pojasnile, kako ti tretji prostori delujejo v širšem družbenem in mestnem okolju, kar bi omogočilo vpogled v interakcijo skupnosti s kampusi v mestnih središčih. Raziskava, predstavljena v tem članku, dopolnjuje literaturo z obravnavanega področja z novo analizo tretjih prostorov na univerzah, s posebnim poudarkom na določanju njihovih značilnosti in pogosto podcenjenem vplivu, ki ga imajo ti prostori na študente in zaposlene. Poleg tega odločevalcem (urbanistom, ministrstvom, vodstvom univerz itd.) ponuja konkreten vpogled v tretje prostore in njihovo družbeno-prostorsko dinamiko.

.....
Domen Žalac

Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede, Center za prostorsko sociologijo, Ljubljana, Slovenija
E-naslov: domen.zalac@fdv.uni-lj.si

Primož Medved

Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede, Center za prostorsko sociologijo, Ljubljana, Slovenija
E-naslov: primozmedved@yahoo.com

Opombe

¹ Vsi zapisi v spolno nevtralni obliki.

Viri in literatura

Banning, J. H., Clemons, S., McKelfresh, D., in Waxman, L. K. (2006): Designing the third place: A concept for campus auxiliaries. *College Services*, 6(3), 46–50.

Banning, J. H., Clemons, S., McKelfresh, D., in Waxman, L. K. (2010): Special places for students: Third place and restorative place. *College Student Journal*, 44, 906.

Blackwell, M., Cobb, S., in Weinberg, D. (2002): The economic impact of educational institutions: Issues and methodology. *Economic Development Quarterly*, 16(1), 88–95. doi:10.1177/0891242402016001009

Brandt, J. in Vejre, H. (2004): Multifunctional landscapes: Motives, concepts and perceptions. V: Brandt, J., in Vejre, H. (ur.): *Multifunctional landscapes. Volume 1: Theory, values and history*, 3–31. Southampton, ZK, WIT Press.

Bugarič, B. (2009): The question of the development model of the University of Primorska: City university or campus? *Annales. Series historia et sociologia* 19(1), 127–140.

Creswell, J. W., in Plano Clark, V. L. (2018): *Designing and conducting mixed methods research* (3. izdaja). Thousand Oaks, CA, Sage.

- den Heijer, A. C., in Curvelo Magdaniel, F. T. J. (2018): Campus-city relations: Past, present, and future. V: Meusburger, P., Heffernan, M., in Suarsana, L. (ur.): *Geographies of the university*, 439–459. Cham, Springer International Publishing. doi:10.1007/978-3-319-75593-9_13
- Dong, D., Wang, J., Mu, T., in Lu, W. (2023): A new paradigm for comprehensive design strategy for university campus renewal. *City and Built Environment*, 1(1), 17. doi:10.1007/s44213-023-00020-1
- Fernandez-Esquinas, M., in Pinto, H. (2014): The role of universities in urban regeneration: Reframing the analytical approach. *European Planning Studies*, 22(7), 1462–1483. doi:10.1080/09654313.2013.791967
- Green, T. G., in Gonsoulin, S. (1997): The economic impact of a multi-purpose recreational sports complex on a university community. *Recreational Sports Journal*, 22(1), 48–53. doi:10.1177/155886619702200112
- Harkavy, I., in Puckett, J. L. (1994): Lessons from Hull House for the contemporary urban university. *Social Service Review*, 68(3), 299–321. doi:10.1086/604061
- Harvey, D. (2001): *Spaces of capital: Towards a critical geography*. Edinburgh, Edinburgh University Press.
- Healey, P. (2008): Knowledge flows, spatial strategy, and the governance of city-regions. *Environment and Planning C: Government and Policy*, 26(5), 861–881. doi:10.1068/c0668
- Jang, A. (2020): University-community relations in urban regeneration: A study on the conflict between students and residents and the role of the university. *Journal of Asian Sociology*, 49(2), 163–192.
- Lawsen, K. (2004): Libraries in the USA as traditional and virtual "third places". *New Library World*, 105(1198/1199), 125–130. doi:10.1108/03074800410526758
- Lee, N. (2022): Third place and psychological well-being: The psychological benefits of eating and drinking places for university students in Southern California, USA. *Cities*, 131, 104049. doi:10.1016/j.cities.2022.104049
- Lee, N., in Houston, D. (2024): The perceived psychological benefits of third places for university students before and after COVID-19 lockdowns. *Cities*, 153: 105299. doi:10.1016/j.cities.2024.105299
- Lefebvre, H. (1991): *The production of space*. Malden, MA, Blackwell.
- Lefebvre, H. (1996): The right to the city. V: Kofman, E., in Lebas, E. (ur.): *Writings on cities*, 63–181. Malden, MA, Blackwell.
- Lukito, Y. N., in Xenia, A. P. (2017): Café as third place and the creation of a unique space of interaction in UI campus. *IOP conference series: Earth and environmental science*, 99(1), 012028.
- Melhuish, C. (2020): "A place for the unexpected, integrated into the city structure": Universities as agents of cosmopolitan urbanism. *National Identities*, 22(4), 423–440. doi:10.1080/14608944.2018.1498472
- Mlinar, Z. (2005): Na poti do spodbudnega v študijskega okolja. O ločenosti in prežemanju akademske in bivalne sfere v univerzitetnih središčih. *Andragoška spoznanja*, 11(4), 31–46. doi:10.4312/as.11.4.31-46
- Oldenburg, R. (1989): *The great good place*. Cambridge, MA, Da Capo Press.
- Oldenburg, R. (1997): Making college a great place to talk. V: Keller, G. (ur.): *The best of planning for higher education*, 20(1), 90–94. Ann Arbor, MI, Society for College and University Planning.
- Pastor, J. M., Pérez, F., in Fernández de Guevara, J. (2013): Measuring the local economic impact of universities: An approach that considers uncertainty. *Higher Education*, 65(5), 539–564. doi:10.1007/s10734-012-9562-z
- Sadar, J., Kreč, A., in Hrovat, J. (2024) *Kampus Center*. Projektna naloga. Ljubljana, Fakulteta za arhitekturo.
- Shepherd, C., Kvenild, C., Smith, S. M., in Buss, A. (2017): The unspace case: Developing a maker movement in a multipurpose, flexible space, library setting. *International Journal of Designs for Learning*, 8(1). doi:10.14434/ijdl.v8i1.22658
- Smith, C., Holden, M., Yu, E., in Hanlon, P. (2021): "So what do you do?" Third space professionals navigating a Canadian university context. *Journal of Higher Education Policy and Management*, 43(5), 505–519. doi:10.1080/1360080X.2021.1884513
- Smith, D. P. (2004): "Studentification": The gentrification factory? V: Atkinson, R., in Bridge, G. (ur.) *Gentrification in a global context*, 72–89. London, Routledge.
- Soja, E. (1996): *Thirdspace: Journeys to Los Angeles and other real-and-imagined places*. Cambridge, MA, Blackwell.
- Tudorie, C. A.-M., Vallés-Planells, M., Gielen, E., Arroyo, R., in Galiana, F. (2020): Towards a greener university: Perceptions of landscape services in campus open space. *Sustainability*, 12(15), 15. doi:10.3390/su12156047
- Univerza v Ljubljani (2024): *Na Univerzi v Ljubljani predstavili projekt Kampus Center: rešitev za prostorske težave fakultet in za večjo kakovost življenja v središču mesta*. Dostopno na: <https://www.uni-lj.si/novice/2024-03-29-na-univerzi-v-ljubljani-predstavili-projekt-kampus-center-resitev-za-prostorske-tezave-fakultet-in-za-vecjo-kakovost-zivljenja-v-srediscu-mesta> (sneto 29. 3. 2024).
- Veles, N. (2024): Critical thirding and third space collaboration: University professional staff and new type of knowledge production. *London Review of Education*, 22(1), 24. doi:10.14324/LRE.22.1.24
- Veles, N., in Danaher, P. A. (2022): Transformative research collaboration as third space and creative understanding: learnings from higher education research and doctoral supervision. *Research Papers in Education*, 39(1), 50–66. doi:10.1080/02671522.2022.2089212
- Waxman, L., Clemons, S., Banning, J., in McKelfresh, D. (2007): The library as place: Providing students with opportunities for socialization, relaxation, and restoration. *New Library World*, 108(9/10), 424–434. doi:10.1108/03074800710823953
- Whitchurch, C. (2018): Being a higher education professional today: Working in a third space. V: Bossu, C., in Brown, N. (ur.): *Professional and support staff in higher education*, 11–22. Singapur, Springer. doi:10.1007/978-981-10-6858-4_31
- Zupančič-Strojan, T. (1998): Univerza varuje mesto, mesto univerzo povezuje. *Urbani izziv*, 9(2), 75–83.